

รูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร
A Model of Moral School Management Improvement in Phichit Province
under the Secondary Education Service Area Office Phichit

พระมหาประยุทธิ์ ปยุตโต (ยาวิชัย)*, พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ**, วรกฤต เกื่อนช้าง**
Phramaha Prayut Payutto (Yawichai)*, Phrakhrusisudhammanivit**,
Worrakrit Thuanchang**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhansawan Campus

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร 2) เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การจัดสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 รูป/คน ด้วยแบบบันทึกการสนทนาใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา และประเมินรูปแบบจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 คน สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 1) การสร้างการรับรู้และการยอมรับโรงเรียน 2) การสร้างครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำ 3) การกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน 4) การกำหนดวิธีบรรลุนิยามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน 5) การลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) และ 6) การสร้างกลไกการขับเคลื่อน

2. รูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย รูปแบบการสร้างการรับรู้ และการยอมรับ รูปแบบการสร้างครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำ รูปแบบการกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน 4) รูปแบบการกำหนดวิธีบรรลุนิยามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน รูปแบบการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) และรูปแบบการสร้างกลไกการขับเคลื่อน

3. ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและมีความมีประสิทธิภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, การเสริมสร้าง, บริหารจัดการ, โรงเรียนคุณธรรม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the status of the moral school management in Phichit Province under the Secondary Education Service Area Office Phichit, 2) to make the moral school management improvement model in Phichit Province, and 3) to evaluate the moral school management improvement model in Phichit Province. This research applied Qualitative Research and Quantitative Research by the in-depth interview from 15 key informants with the Semi-structured Interviews, the focus group discussion with 8 experts by using the focus group record and the content analysis technique for the data analysis, and evaluating the model from 20 key informants with the evaluation forms. The statistics used mean and standard deviation.

The research results were as follow:

1. The status of the moral school management in Phichit Province consisted of 6 aspects: 1) creating the perception and acceptance, 2) creating the master teachers and students, 3) specifying the moral identity of school 4) specifying the ways for accomplishing the moral identity of school, 5) doing for accomplishing the changeable goals, and 6) creating the mechanism for driving the moral schools.

2. The moral school management improvement model in Phichit Province consisted of the model of creating the perception and acceptance, creating the master teachers and students, specifying the moral identity of school, specifying the ways for accomplishing the moral identity of school, doing for accomplishing the changeable goals, and creating the mechanism for driving the moral schools.

3. The evaluation of the moral school management improvement model in Phichit Province in 4 dimensions: the evaluation of correctness, appropriateness, practicality and utility showed that it was at the highest level.

Keywords: Model, Improvement, Management, Moral School

บทนำ

สถานศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการพัฒนาคนเนื่องจากมีภารกิจในการให้การศึกษาศึกษาอบรมแก่เด็กเยาวชน และบุคคลทั่วไปของสังคมหรือชุมชนที่มาขอรับบริการ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อพัฒนาให้เป็นคนที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่แก้ไขเพิ่มเติม ในมาตรา 6 ที่กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2546, 33-38) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนจึงเป็นสถาบันการศึกษาสำคัญยิ่งที่จะสามารถพัฒนามนุษย์ขึ้นสู่ความเป็นทรัพยากรอันสำคัญยิ่งของชาติ เพราะเหตุที่จะเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยนบ่มเพาะ

และเพิ่มประสบการณ์ของมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างเป็นปกติสุข

สภาพสังคมปัจจุบันที่ความเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เป็นสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม และเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย ล้ำหน้า และมีแนวโน้มที่จะมีความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากขึ้นไปอีก พร้อมกับการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาจนกลายเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความไม่สมดุลระหว่างความเจริญด้านวัตถุ และความเจริญด้านจิตใจของประชาชนเกิดค่านิยมของการยกย่องวัตถุ เงินทอง ความสะดวกสบายต่าง ๆ ในชีวิตมากกว่าการยกย่องบุคคลที่มีคุณงามความดีและความสุขทางด้านจิตใจ สังคมจึงเต็มไปด้วยความฟุ้งเฟ้อ แก่งแย่ง แข่งขันขาดระเบียบวินัยและขาดความรับผิดชอบ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมจึงปรากฏพฤติกรรมของความเสื่อมศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม มีการใช้ความรุนแรงอย่างมากและมีแนวโน้มสูงขึ้นตามลำดับ อยู่ในสภาวะวิกฤตที่จำเป็นต้องร่วมกันแก้ไข (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต), 2535, 34)

ปัญหาและความท้าทายที่เกิดจากระบบการศึกษา คือ คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579, 71)

โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นการดำเนินงานเพื่อสืบสานพระราชปณิธานเดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มอบหมายให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินงานตามนโยบายภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรม โดยร่วมหารือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ อีกทั้งรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเพื่อให้เยาวชนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ อีกทั้ง การพัฒนาคุณธรรมให้กับเยาวชนของชาติจำเป็นต้องดำเนินการจัดทำ “โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.” เพื่อพัฒนาโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้นักเรียน ครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาตระหนักรู้ เข้าใจ และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลซึ่มีคุณค่าแห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติ และสร้างความรู้สึกลึกซึ้งติดใจ ภูมิใจ รวมทั้งสร้างเครือข่ายชุมชนองค์กรแห่งคุณธรรม โดยประสานความร่วมมือจากหน่วยงาน และองค์กรที่ทำงานด้านคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560, 1)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร มีการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมจำนวน 30 โรงเรียน โดยมีโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมเป็นโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบระดับประเทศ ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตรได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัดมีกระบวนการพัฒนาคุณธรรมทั้งระบบ คือ มีการวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย การวางแผนและนำแผนงานไปสู่การปฏิบัติ มีการประเมินผลการเปลี่ยนแปลง และพัฒนากระบวนการ ให้คุณธรรมเข้าไปอยู่ในวิถีปฏิบัติของทุกคนในสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ผู้สอน ระบบการบริหารจัดการที่ดี การจัดการเรียนการสอน และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร, 2565) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการพัฒนา

คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นทั้งประโยชน์เฉพาะตนและประโยชน์อันที่จะแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี นำธรรมะสู่องค์กรและสังคมเพื่อสังคมเกิดสันติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร
3. เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตรจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพิจิตร จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 3 ครูที่รับผิดชอบโครงการคุณธรรม จำนวน 5 คน และ กลุ่มที่ 4 นักเรียนหรือกรรมการสถานศึกษา จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตรจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป/คน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบการบริหารโรงเรียน จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 8 รูป/คน โดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผล

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตรจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารสถานศึกษาทั้งหมด 20 คน โดยใช้แบบประเมินรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และประโยชน์ สถิติที่ใช้ในการประเมิน คือ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 1) การสร้างการรับรู้และการยอมรับโรงเรียนด้วยการจัดประชุมชี้แจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน 2) การสร้างครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำด้วยการคัดเลือกครูแกนนำและนักเรียนแกนนำเพื่อเข้าอบรมตามแนวทางโรงเรียนคุณธรรม 3) การกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนด้วยการจัดทำตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ของ

โรงเรียน 4) การกำหนดวิธีบรรลุดุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน 5) การลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) ด้วยการนำหลักการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และ 6) การสร้างกลไกการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสม

2. รูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ประกอบด้วย 1) รูปแบบการสร้างการรับรู้ และการยอมรับ มี 11 วิธีการ 2) รูปแบบการสร้างครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำ มี 9 วิธีการ 3) รูปแบบการกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน มี 7 วิธีการ 4) รูปแบบการกำหนดวิธีบรรลุดุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน มี 18 วิธีการ 5) รูปแบบการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) มี 6 วิธีการ และ 6) รูปแบบการสร้างกลไกการขับเคลื่อน มี 25 วิธีการ

3. ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ทั้ง 4 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด หากพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และด้านความมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ประกอบด้วย 1) การสร้างการรับรู้ และการยอมรับโรงเรียนด้วยการจัดประชุมชี้แจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน 2) การสร้างครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำด้วยการคัดเลือกครูแกนนำและนักเรียนแกนนำเพื่อเข้าอบรมตามแนวทางโรงเรียนคุณธรรม 3) การกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนด้วยการจัดทำตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน 4) การกำหนดวิธีบรรลุดุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน 5) การลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) ด้วยการนำหลักการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และ 6) การสร้างกลไกการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสม **ทั้งนี้เพราะ** สถานศึกษามีการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหาร ครูและนักเรียนทั้งโรงเรียนโดยที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ดำเนินการ มีการประชุมวางแผนงานและให้ความสำคัญกับครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และดำเนินการขับเคลื่อนตามแนวทางมูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนงานโรงเรียนคุณธรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษาและภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนา เพื่อส่งเสริมพัฒนานักเรียนมีพฤติกรรมเชิงบวกเพิ่มขึ้น มีกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วม ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียน สร้างความเข้าใจต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พัฒนาเด็กให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรมสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยของ **ศรีรักษ์ เรืองรัตน์** ได้กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่มาตรฐานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ประกอบด้วย การสร้างการรับรู้และการยอมรับ การสร้างครูแกนนำนักเรียนแกนนำ การกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน การกำหนดวิธีการบรรลุดุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน การลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุป้าหมายการเปลี่ยนแปลง และการสร้างกลไกการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม

2. รูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ประกอบด้วย

1) รูปแบบการสร้างการรับรู้ และการยอมรับ มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษาวางแผนและจัดทำแผนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมไว้อย่างชัดเจน กำหนดยุทธศาสตร์การทำงานแบบมีส่วนร่วมขององค์กรไว้ในแผนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมและแผนการสร้างการรับรู้และการยอมรับเพื่อให้ทุกคนเข้าใจถึงความจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม และบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ทุกรายวิชาไว้ในแผนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จัดทำแนวทางสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน กำหนดขั้นตอนการดำเนินการและช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้และการยอมรับ อีกทั้งประเมินผลแผนการสร้างการรับรู้และการยอมรับและความรู้ของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมอย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะการสร้างการรับรู้และการยอมรับ เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จำเป็นต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม การมีส่วนร่วมของทุกคนในโรงเรียน ประการสำคัญในการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้และการยอมรับนั้นควรชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรม และผลดีที่จะเกิดจากการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ทั้งผลดีที่จะเกิดกับนักเรียน ครูผู้บริหารโรงเรียน และ ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหารัตน์ อินธิสิทธิ์ (ติกขปัญโญ) ได้กล่าวว่า การสร้างการรับรู้และการยอมรับได้ใช้กระบวนการที่หลากหลาย ประกอบด้วย การจัดประชุมชี้แจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใน โรงเรียน สร้างการรับรู้และกระตุ้นเตือนตลอดเวลาด้วยวิธีการ ประชุมทุกภาคส่วน กิจกรรมหน้าเสาธง การประชาสัมพันธ์ สร้างความตระหนักและชี้แจงหน้าที่ความรับผิดชอบ ปลุกฝังจิตสำนึก ใช้การสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ ใช้หลัก PDCA ศึกษาดูงาน และ สร้างการรับรู้ให้บุคคลภายนอก ทำให้การสร้างการรับรู้และการยอมรับประสบผลสำเร็จ

2) รูปแบบการสร้างครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำ มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษาวางแผนและจัดทำ การสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำไว้อย่างชัดเจน กำหนดขั้นตอนการดำเนินการสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ คัดเลือกครูและนักเรียนที่มีภาวะผู้นำ มีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณธรรมเพื่อเป็นแกนนำ การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม สนับสนุนการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และสร้างแรงจูงใจให้ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำอย่างต่อเนื่อง จัดทำแนวทางสู่การปฏิบัติของการเป็นครูแกนนำและนักเรียนแกนนำไว้อย่างชัดเจน และประเมินทักษะและความสำเร็จของการปฏิบัติหน้าที่ของครูแกนนำและนักเรียนแกนนำอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม จะเป็นวิทยากรในการจัดอบรมครูและนักเรียนและทีมงานของโรงเรียนที่จะช่วยให้การดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมสำเร็จตามเป้าหมายของโรงเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤตเมธ อุณโพิธิ, สำเนา หมั่นแจ่มและคณะ ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการมอบหมายงานแก่ผู้รับผิดชอบและมอบหมายผู้รับผิดชอบโครงการและกิจกรรมตามโครงการในระดับสายงานบังคับบัญชาโรงเรียน โดยมีครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนงานเพื่อกระจายงานให้กับครูประจำชั้น และบุคลากรได้รับมอบหมายงาน ครูและนักเรียนแกนนำร่วมกันจัดวางตัวบุคคลมีการแบ่งหน้าที่การทำงานกิจกรรม

3) รูปแบบการกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษาวางแผนการกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน กำหนดขั้นตอนการประชุมและจัดประชุมเพื่อระดมความคิดในการกำหนดคุณธรรมเป้าหมาย จัดลำดับความสำคัญเพื่อกำหนดคุณธรรมเป้าหมาย กำหนดแนวทางการพิจารณาพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกเพื่อสรุปเป็นคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน จัดทำตาราง

คุณธรรมอัตลักษณ์แล้วประกาศให้ทุกฝ่ายรับทราบ และดำเนินการให้บรรลุพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะ คุณธรรมอัตลักษณ์เป็นเป้าหมายของการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม การกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ ที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในโรงเรียนได้จริงต้องได้มาจากการประชุมระดมความคิดของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยต้องมีหลักการสำคัญในการแปลงคุณธรรมเป้าหมายให้เป็นจริยธรรมหรือพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่ชัดเจนและสอดคล้องกับปัญหา สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และประเมินผลการเปลี่ยนแปลงได้ สำหรับการกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์สามารถทำเป็นตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ซึ่งเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานคุณธรรมอัตลักษณ์ศรีรักษ์ เรื่องรัตน์ ได้กล่าวว่า การกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน มีแนวทางการดำเนินการดังต่อไปนี้ ๑) ครู และนักเรียนระดมความคิดเพื่อกำหนดเป็นคุณธรรมอัตลักษณ์ของห้องเรียน และ ๒) รวบรวมแนวความคิดแล้วตกผลึกเป็นคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

4) รูปแบบการกำหนดวิธีบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษาวางแผนการกำหนดวิธีบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน กำหนดวิธีบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนและเครื่องมือเพื่อสนับสนุนให้บรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ใช้โครงการหรือกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการกำหนดวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการคุณธรรมไว้ในสาระการเรียนรู้ของทุกรายวิชาน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักคิดในการปฏิบัติงาน ประเมินผลวิธีบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน แล้วนำผลไปปรับปรุงและพัฒนา ประเมินสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม นำผลการประเมินโครงการหรือกิจกรรมมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียนและข้อมูลย้อนกลับ (feedback) มาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานครั้งต่อไป ทั้งนี้เพราะ การกำหนดวิธีบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมไม่ว่าจะเป็น การจัดทำโครงการคุณธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งกันและกัน การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม และการบูรณาการคุณธรรมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคมลิต นามไว, ระพีพัฒน์ หาญโสภณ และคณะ ได้กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์สำหรับโรงเรียนคุณธรรม ประกอบด้วย กิจกรรมที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วม กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะชีวิต กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมที่สนองตอบความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียนทุกคน กิจกรรมที่สะท้อนบริบทจริงของโรงเรียน ประเมินผลการเรียนรู้จากสภาพจริง และกิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน กิจกรรมเหล่านี้ เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อให้เป็นไปตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

5) รูปแบบการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษาวางแผนการลงมือปฏิบัติ กำหนดแนวทางและขั้นตอนการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) กำหนดการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม ประเมินผลแผนการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) และตัวชี้วัดของแต่ละโครงการหรือกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะ การลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมปฏิบัติในกิจกรรมของทุกฝ่ายร่วมกัน และเป็นผู้นำส่งเสริมสนับสนุนเสริมแรงแก่ผู้ปฏิบัติงาน ให้ทิศทางของการทำงานที่เหมาะสมโดยมีการสื่อสารและประสานงานอย่าง

ต่อเนื่อง ให้คำปรึกษาและเสนอแนะแนวทางที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหารศร อินธิสิทธิ์ (ตึกขปญญ) ได้กล่าวว่า การลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน) เมื่อทีมงานได้ประชุมวางแผนปฏิบัติการทุกอย่างเรียบร้อยแล้วก็ได้ลงมือปฏิบัติโดย ด้วยวิธีการ ดังนี้ 1) น้อมนำหลักทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาปฏิบัติ 2) ใช้หลักการพัฒนาโรงเรียน คุณธรรม สพฐ. มาปฏิบัติ คือ ทำทั้งโรงเรียน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมทั้งโรงเรียน ปฏิบัติจากล่างขึ้นบน ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ 3) ประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. 4) สร้างความร่วมมือกับทุกฝ่าย และ 5) จัดทำโครงการคุณธรรมทุกระดับชั้นเรียน เพื่อให้การดำเนินการ โรงเรียนคุณธรรมได้บรรลุเป้าหมาย

6) รูปแบบการสร้างกลไกการขับเคลื่อน มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษาวางแผนการสร้างกลไกการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม กำหนดกระบวนการและขั้นตอนการสร้างกลไกการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม สร้างกลไกการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ นิเทศติดตามการปลูกฝังคุณธรรมตามคุณธรรมเป้าหมายของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ประเมินกลไกการขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม นำผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมมาจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และปัจจัยแห่งความสำเร็จ นำโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นเลิศ (Best Practice) ขยายผลให้กับโรงเรียนคุณธรรมเครือข่ายใช้เป็นแนวปฏิบัติ ทบทวน วิเคราะห์เหตุปัจจัยทั้งด้านบวกและด้านลบ หลังปฏิบัติงาน (After Action Review) แต่ละโครงการ/กิจกรรม วิเคราะห์ผลงานที่เกิดขึ้นจริง เปรียบเทียบกับผลที่โรงเรียนคาดหวัง รวมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนหรือขัดขวางอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะ การสร้างกลไกการขับเคลื่อน เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการดำเนินการโรงเรียนคุณธรรม ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การสร้างมีส่วนร่วม ส่งเสริมสนับสนุนและเสริมแรง การนิเทศติดตาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประเมินผล การถอดบทเรียน และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพร ส่งศรี และสงวน อินทร์รักษ์ ได้กล่าวว่า การขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม มีกระบวนการได้แก่ การวางแผนงานคุณธรรม สร้างกลไกการลงมือปฏิบัติงาน กำหนดการติดตามนิเทศงาน และการประเมินผล การปฏิบัติงาน

3. ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียน ในภาพรวมทั้ง 6 รูปแบบ ในด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และด้านความมีประโยชน์ของรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตรอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะ การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตรได้ผ่านกระบวนการสร้างที่ดี ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแล้ว ครอบคลุมกระบวนการบริหารจัดการของโรงเรียน โดยมีคู่มือการดำเนินการที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิเวศน์ อุดมรัตน์ ได้กล่าวว่า ผลการประเมินคู่มือรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 หลังจากการทดลองใช้คู่มือรูปแบบยีนยันรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา 6 องค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้องครอบคลุมและความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ประกอบด้วยวงกลม 3 วงบูรณาการกัน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันดังนี้วงกลม ชั้นในสุด คือ ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยชื่อว่ารูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมใน จังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร วงกลมชั้นที่ 2 คือ กระบวนการพัฒนา โรงเรียนคุณธรรมของมูลนิธิยุวสถิรคุณ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างการรับรู้ และการยอมรับ 2) การ สร้างครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำ 3) การกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน 4) การกำหนดวิธี บรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน 5) ด้านการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) และ 6) การสร้างกลไกการขับเคลื่อน และวงกลมชั้นนอกสุด คือ กระบวนการในการ ขับเคลื่อนการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม ทั้ง 6 ด้านด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ประกอบด้วย Plan Do Check และ Act

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารควรมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อาศัยกิจกรรม เป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และใช้หลักเกณฑ์ที่เป็น มาตรฐานในการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

1.2 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์สภาพปัญหา SWOT Analysis โดยอาศัยความ ร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการสร้างคุณธรรมเป้าหมาย คุณธรรมอัตลักษณ์ มุ่งมั่นที่ จะเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน สามารถใช้เป็นตัวชี้วัด ความสำเร็จของการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมได้

1.3 ผู้บริหารควรมีนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษา เพื่อให้การ บริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมบรรลุเป้าหมายตามที่สถานศึกษากำหนดไว้

1.4 ผู้บริหารควรปรับกลยุทธ์ของสถานศึกษาโดยการสอดแทรกเรื่องการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน

1.5 ผู้บริหารควรนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นประโยชน์ จัดทำเป็นนโยบายที่จะเสริมสร้างการ บริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ควรศึกษารูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดอื่น และนำผลมาเปรียบเทียบกับรูปแบบการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดพิจิตรเพื่อแนวทางการพัฒนาปรับปรุงการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมให้มีคุณภาพต่อไป

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร

2.4 ควรศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการจัดการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของครู

2.5 ควรศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กฤตเมธ อุ่นโพธิ์, สำเนา หมิ่นแจ่ม, และคณะ. (2564). **สภาพปัญหาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน**. บทความวิจัย. การประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติ ประจำปี 2564. สมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- คมลิขิต นามไว, ระพีพัฒน์ หาญโสภณ และคณะ. (2563). **การพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์โรงเรียนคุณธรรม**. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร*, 9(1).
- ณัฐพร ส่งศรี และสงวน อินทร์รักษ์. (2562). **การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3**. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2): 712-724.
- นิเวศน์ อุดมรัตน์. (2555). **รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2**. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 14(1): 29-30.
- พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต). (2535). **การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- พระมหาธศรั อินธิสิทธิ์ (ติกขปัญโญ). (2563). **การบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ต้นแบบ: กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดสกลนคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ศรียักษ์ เรืองรัตน์. (2563). **แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่มาตรฐานตามโครงการ โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ของโรงเรียนสังกัด สำนักรงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร. (2565). แผนปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ., 2560: 1.

สำนักเลขาธิการการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579: 71.